

דעת קהל בישראל בנושא לבנון – 1999

אשר אריאן

הוויכוח הציבורי באשר למדיניות ישראל בלבנון התלהט ושכח משך עשרים השנים האחרונות. ויכוח זה התמקד בשאלת נוכחות צה"ל באזור דרום לבנון; נוכחות זאת החלה לאחר נסיגת צה"ל מלבנון ב-1985, אחרי מבצע שלום הגליל ב-1982. ההקשר הרחב יותר של סוגייה זאת הוא הוויכוח הציבורי בנושא יחסי ישראל עם סוריה ועתידה של רמת הגולן. דעת הקהל בישראל נקטה בעמדה פשרנית יותר באשר לעניין הראשון – נוכחות צה"ל בלבנון, ועמדה מיליטנטית יותר באשר לנושא השני – סוגיית רמת הגולן. נראה כי הפוליטיקאים מתקשים לעמוד על טיבו של המסר הכפול הנובע מדעותיו אלה של הציבור.

שאלות מקיפות בנושא מדיניות ישראל בדרום לבנון. המשיבים התבקשו להגיב לשבע קביעות המוצגות בדרך כלל, במסגרת הוויכוח על נחיצותו של אזור הביטחון, לוח 2 כולל את שיעורי ההסכמה לקביעות אלה. שלוש מתוך כל ארבע משיבים הסכימו במידות שונות של אינטנסיביות, שניתן לפתור את הבעיות בלבנון ללא ויתור על הגולן (70%),

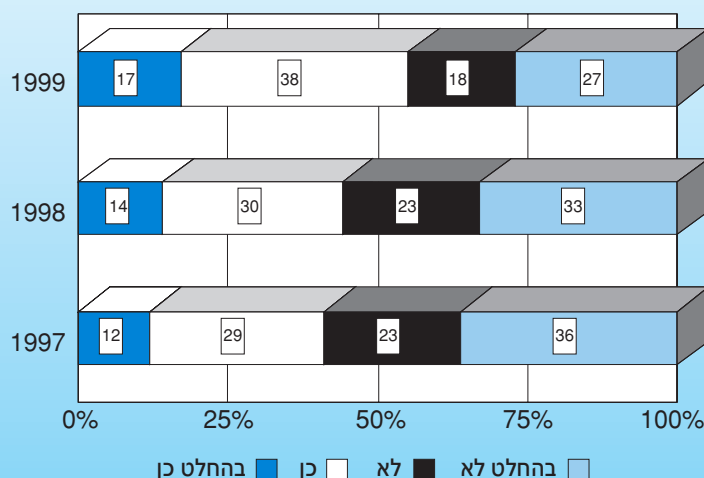
כי אזור הביטחון תרם תרומה לביטחון ישראל. והרחיק את הטרור מיישובי הצפון של ישראל. ב-1998 64% הסכימו, ב-1997 62%, ב-1996 72% ו-77% הסכימו ב-1995. האחרים סברו, כי אזור הביטחון לא הביא שקט לאזור הצפון ושמחירו במונחים של חיי החיילים היה גבוהה מדי. בסקר של 1999 הוצגה לנשאלים סדרה של

הסקר שנערך בתחילת 1999 מצביע על רוב בקרב הנשאלים, שתומכים בנסיגה מלבנון (ראה לוח 1). המגמה בכיוון זה היתה ברורה אולם ב-1999, בפעם הראשונה, יותר ממחצית הנשאלים (55%) תמכו בעמדה זאת. ב-1998 תמכו בעמדה זאת 44% מהנשאלים, ב-1997 – 41% מהנשאלים.

על פי הנתונים המוצגים בלוח 1, העונים בשלילה על האפשרות לצאת מלבנון ירדו משליש במשאל של 1997 ו-1998 לרבע ב-1999. נשים תמכו בנסיגה מלבנון יותר מהגברים; המבוגרים נטו לתמוך בנסיגה יותר מהצעירים. הנשאלים יוצאי אירופה תמכו בנסיגה יותר מאשר יוצאי אסיה ואפריקה. האחוז הנמוך ביותר של תומכים בנסיגה נמצא בין יהודים ספרדים ילידי ישראל. הנשאלים החילוניים תמכו בנסיגה יותר מאשר אלה הדתיים. למחייבי הנסיגה יש רוב גם בקרב תומכי מפלגת העבודה.

נשאלים שאמרו, כי יצביעו למפלגות הימין או למפלגות הדתיות, התנגדו לנסיגה חד-צדדית בשיעור גבוהה. אלה ששירתו בשטחים תמכו בנסיגה במידה מועטה יותר מאלה שלא שרתו בשטחים או מאלה שלא שרתו בצבא. באופן כללי ירד אחוז הנשאלים שהסכימו,

לוח 1: נסיגה חד-צדדית מלבנון, 1997, 1998, 1999

סקר דעת הקהל של מרכז יפה מתבסס על מדגם מייצג של האוכלוסייה היהודית הבוגרת בישראל. הסקר בוצע בין ה-25 בינואר וה-7 במארס וכלל 1203 נשאלים.

לוח 2: מדיניות ישראל בלבנון 1999

באיזו מידה אתה מסכים למשפטים הבאים לגבי המצב בצפון?				
מסכים בהחלט	מסכים	לא מסכים	בהחלט לא מסכים	
17%	38%	18%	27%	ישראל צריכה לסגת מלבנון מיד ובאופן חד-צדדי
28%	42%	20%	10%	ניתן לטפל נכון בלבנון ללא נסיגה מרמת הגולן
44%	30%	16%	10%	רצועת הביטחון אינה שווה אובדן חיים של חיילי צה"ל
9%	25%	30%	36%	האי-שקט בצפון נגרם בעיקר בשל מדיניותה של ישראל
27%	45%	17%	11%	רצועת הביטחון בלבנון היא קלף חשוב במשא-ומתן עתידי עם סוריה
36%	35%	21%	8%	רצועת הביטחון מביאה שקט לצפון
30%	42%	20%	8%	אנו משלמים בדרום לבנון את מחיר העדר מו"מ עם סוריה

ענו כי הסבירות לפלישה כזאת היא נמוכה ו-19% שללו את האפשרות הזאת מכל וכל. לצורך ההשוואה כדאי לציין כי התפלגות העונים לשאלה זאת ב-1998 היתה כלהלן: 27%, 65% ו-8% בהתאמה. ב-1985 — 32%, 57% ו-11%.

אחוז הנשאלים, הסבורים כי המאמצים בלבנון היו הצלחה, ירד מ-64% ב-1998 ל-53% ב-1999. ב-1985, במהלך הוצאת כוחות צה"ל מלבנון, 27% מהנשאלים סברו כי מלחמת לבנון הצדיקה את המחיר ששולם (אבדות בנפש ורכוש והדימוי הבינלאומי). בסקר שנערך שנתיים לאחר מכן, 37% סברו כך.

השוואה בין התשובות שניתנו ב-1998 ו-1999 לשאלה של אופן הטיפול בהפגזות של ארגוני הטרור על יישובי הצפון, מראה עד כמה השתנתה דעת הקהל בישראל ועד כמה נשארה כפי שהיתה. בשנים האלה העדיפו רוב הנשאלים להתמודד עם תופעה זאת באמצעות הפצצות מהאוויר. בשנים 1985 ו-1987, העדיפו הנשאלים פעולות צבאיות מוגבלות להשמדת בסיסי המחבלים. פעולות אלה העלויות לעלות

לנקוט בלבנון. למרות שכשלושה רבעים מהנשאלים הסכימו עם רוב הקביעות שהוצגו בשאלון, רוב זה אינו כולל את אותם משיבים. זאת הסיבה שבגללה מתקשים הפוליטיקאים להגדיר את תפקידו העתידי של צה"ל בדרום לבנון.

דעת הקהל בישראל שבעה מרורים מנוכחות צה"ל בלבנון ואינה רואה סיכוי רב לכניסת כוחות צה"ל ללבנון שוב. (ראה לוח 3). האחוז של מי שרואים סיכוי רב לפלישה נוספת ללבנון ירד משליש ב-1985 לחמישית ב-1999. 61%

אם מצרפים את ה"מסכימים באופן מלא" ו"מסכימים", שאזור הביטחון לא מצדיק את סיכון חיי חיילי צה"ל (74%), שהאזור הוא קלף מיקוח במשא-ומתן עם הסורים (72%), שאזור הביטחון יביא לשקט בצפון (71%) ושהמחיר שישראל משלמת בלבנון נובע מהעדר משא ומתן עם סוריה (72%). כמחצית מהנשאלים תמכו בנסיגה מלבנון (55%). כשליש מהנשאלים חשבו שמדיניות ישראל היא הגורם לחוסר השקט בדרום לבנון (36%). הציבור היה מהוסס באשר למדיניות שיש

מרכז יפה למחקרים אסטרטגיים מביע את תודתו העמוקה

למשפחת גולדברג (טורונטו, קנדה)
למרטין וסוזאן גולדברג
לגארי ולינדה גולדברג
ולדיוויד וקרלה גולברג

על תרומתם להוצאתו לאור של **עדכן אסטרטגי**

לוח 3: אופיה של הפעילות הצבאית בלבנון 1985, 1987, 1998 ו-1999

1999	1998	1987	1985	
20%	27%	*	32%	סיכויים גבוהים שצה"ל ידרש להכנס ללבנון שוב
*	*	37%	27%	המלחמה בלבנון היתה שווה את המחיר
53%	64%	*	*	המאמץ שהושקע בלבנון מהווה הצלחה
אם המחבלים ישובו להפגיז את יישובי הצפון בקטיושות, מה לדעתך תהיה התגובה המתאימה ביותר?				
7%	12%	7%	7%	לפלוג לדרום לבנון בכוח צבאי גדול ולהחזיק שטח לזמן ממושך
37	30	18	24	לפתוח באש מסיבית באמצעות כוחות שריון וחיל אויר
20	21	44	36	הפעלת כוח צבאי מצומצם להשמדת בסיסי מחבלים וחזרה הביתה
30	33	24	26	הפצצה אווירית סלקטיבית של בסיסי מחבלים
6	5	7	7	לא להגיב צבאית אלא לחפש פתרון מדיני

סוריה. יותר משיבים סברו כי כוחו של צה"ל יגבר (מ-22% ב-1998 ל-30% ב-1999) והדמוקרטיה בישראל תתחזק (מ-19% ל-29%)

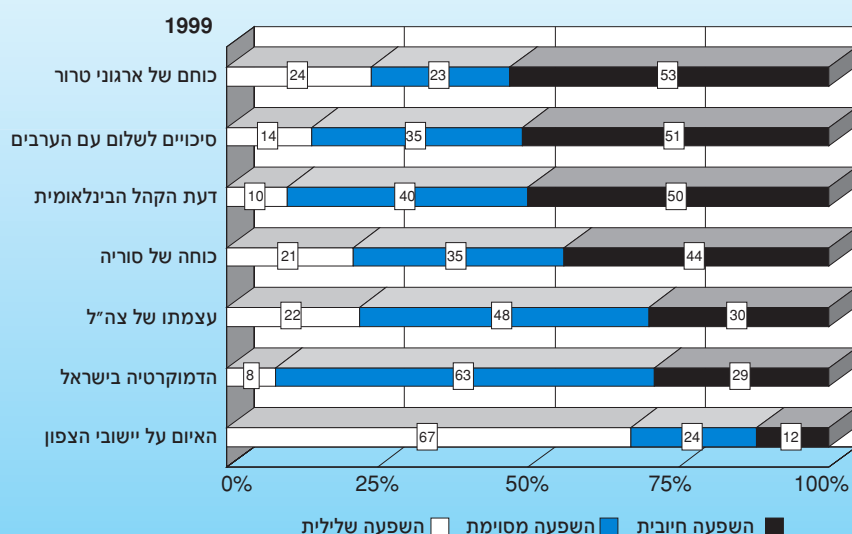
סוריה. ב-1999, כשעלה אחוז התומכים בנסיגה, רק 53% סברו כי נסיגה תסייע באופן כלשהו לארגוני הטרור ו-44% סברו כך לגבי

בקורבנות בנפש זכו ב-1998 רק למחצית מהתמיכה לה זכו ב-1987. התמיכה ביעילות ההתקפות האוויריות עלתה; התקווה כי ימצא פתרון מדיני – לא מומשה עדיין.

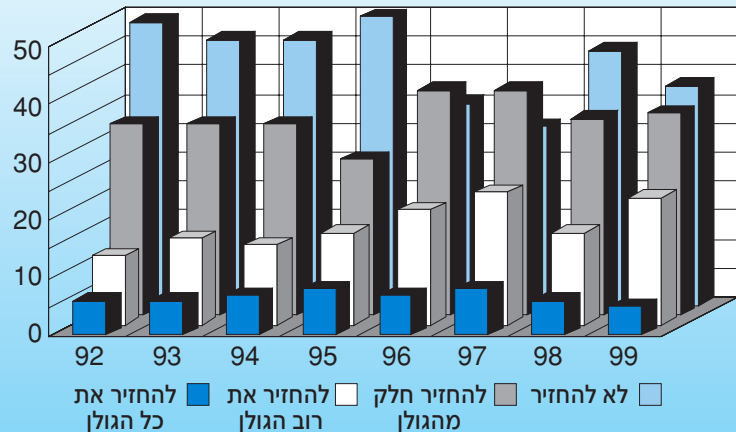
רק ארבעים ושישה אחוז מהנשאלים תמכו בייזום התקפה נגד הסורים כמענה להפגזות על יישובי הצפון (14% – תמכו באופן מוחלט, 32% תמכו במידה מסוימת); התנגדו לרעיון 54% (24% התנגדו באופן מוחלט ו-30% התנגדו).

ממצא מעניין במיוחד עולה מהשוואה של התשובות שניתנו ב-1998 ו-1999 לשאלה: מה תהיה השפעת הנסיגה מלבנון על סיכויי השלום? (לוח 4) ב-1998 35% מהנשאלים חשו כי צעד כזה – נסיגה – יקדם את השגת השלום; ב-1999, 51% חשבו כך. באשר להערכת הנזק שיגרם בשל נסיגה מלבנון, 66% סברו ב-1998 כי צעד כזה יחזק את ארגוני הטרור ו-55% סברו כי צעד כזה יחזק את

לוח 4: השפעת נסיגת צה"ל מלבנון 1999

לוח 5: החזרת רמת הגולן

קיימת התאמה בין הרצון להחזיר את הגולן לבין ההערכה כי ישראל אכן תשיב את הגולן בעתיד. עצמת המתאם משתנה מ-0.290 ב-1995 ל-0.460 ב-1999. כשהיו סימנים כי המשא ומתן רציני, מידת ההתאמה התחזקה, כמו ב-1996 — 0.421

נראה כי הציבור בישראל מבין את הקשר בין מדיניות ישראל בלבנון לבין מדיניות ישראל באשר לעתיד היחסים עם סוריה. למרות זאת, דעת הקהל באשר ללבנון נעשתה פשרנית יותר ואמביוולנטית ב-1999, ואילו באשר לסוריה נשמרה עמדתה המיליטנטית. הקושי בהתרת הקשר הזה מותיר את בעיית לבנון על סדר היום המדיני של ישראל.

הציבור בישראל — מעודכן, מתעניין, מודאג ובעל דעות מגובשות — מספק להנהגה המדינית מידה רבה של חופש פעולה בשל היותה חצויה בנושאים מרכזיים העומדים במרכזו של הויכוח הציבורי בישראל. ההיסטוריה הביטחונית והפוליטית של ישראל משופעת בדוגמאות המצביעות על התופעה הזאת. אציין רק שתיים מהן: רבין הוביל להסכם אוסלו ונתניהו שחתם על הסכם חברון והסכם וואי.

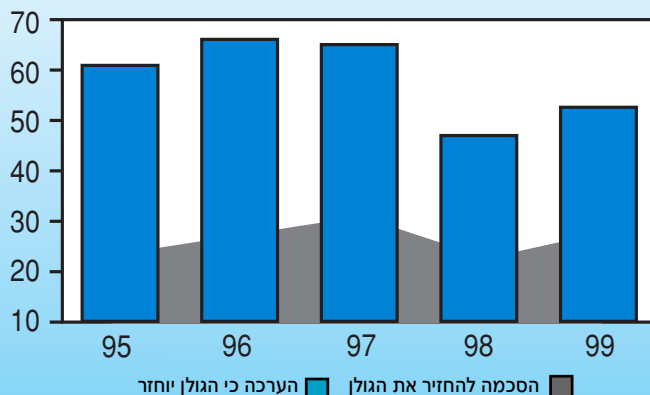
בהשבת הגולן לסורים בשילוב עם הסדרי ביטחון המקובלים על ישראל. שאלה זאת הוצגה גם בסקרים של דחף בספטמבר 1992, ובסקרים שבוצעו בין השנים 1993-1998. לנשאלים הוצגה גם שאלה המבקשת מהם להביע את הערכתם, במנותק מדעתם, באשר לסיכוי, כי ישראל תחזיר את הגולן לסוריה במרוצת 10 השנים הקרובות. בסקר של 1999, 54% מהנשאלים השיבו בחיוב לאפשרות כזאת (48% ב-1998 ו-66% ב-1997 ו-61% ב-1995).

באם תתבצע הנסיגה.

היחסים עם סוריה ועתיד רמת הגולן הם שני מרכיבים חשובים המשפיעים על מדיניות ישראל בלבנון. לכן חשוב לציין, כי הנכונות לעזוב את לבנון גברה, אך לא הנכונות לסגת מהגולן. בסקר 1999 גודל הקבוצה שהתנגדה להשבת רמת הגולן לסוריה, נשאר בעינו (לוח 5). 73% מהנשאלים לא הסכימו להחזיר חלק כלשהו מהגולן או הסכימו להשבת חלק קטן בלבד. המתנגדים להשבת חלק כלשהו מהגולן עמד על 38%, נמוך מ-44% שהתנגדו ב-1998 אבל גבוה מ-31% שהתנגדו ב-1997 ו-35% ב-1996. בעבר נחשבה רמת הגולן על-ידי רוב הנשאלים, כאזור שאין לנהל עליו משא ומתן. בסקרים שנערכו על ידי מכון גוטמן בין השנים 1968 ו-1978 אחוז המתנגדים להשבת חלק כל שהוא מהרמה היה בין 74% ל-96%. ב-1986, בתשובה לשאלה אם יש להחזיר את הגולן בתמורה להסכם שלום, 86% ענו בשלילה. אפילו ב-1995 כשהתנהלו שיחות בין ישראל לנציגים סוריים רשמיים, עמד אחוז המסרבים להחזיר את הגולן על 50%; אחוז המוכנים להשיב חלק כלשהו — גדל.

לוח 6 מציג את התשובות לשאלה העוסקת

לוח 6: מידת ההסכמה להחזרת הגולן וההערכה כי יוחזר תוך 10 שנים

עדכן אסטרטגי

עדכן אסטרטגי יוצא לאור על ידי

מרכז יפה למחקרים אסטרטגיים, אוניברסיטת תל אביב, רמת אביב, תל אביב 69978

טל' 03-6409926 פקס' 03-6422404 E-mail: jc2@post.tau.ac.il

עדכן אסטרטגי מתפרסם בעברית ובאנגלית

ותוכנו המלא מוצג באתר האינטרנט של המרכז.

כתובת האתר: <http://www.tau.ac.il/jc2/quarterly.html>